

BOLALAR HUQUQI

Abdullayeva Barno

To'raqo'rg'on tuman 1-son texnikumi huquq fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bolalar huquqlarining mazmun-mohiyati, ularni himoya qilishning huquqiy asoslari hamda O'zbekistonda bolalar manfaatlarini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan islohotlar yoritilgan. Shuningdek, bolalarning ta'lim olish, sog'lom yashash, erkin fikrlash va himoyalani huquqlari tahlil qilinib, yosh avlodni huquqiy jihatdan tarbiyalashning ahamiyati ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Huquqiy himoya, ta'lim huquqi, bolalarni himoya qilish, yoshlar siyosati, huquqiy tarbiya.

KIRISH

Bugungi kunda bolalar huquqlarini himoya qilish masalasi dunyo hamjamiyatining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Har bir davlatning kelajagi yosh avlodning qanday tarbiya topishi, qanday sharoitda yashashi va qanday huquqlarga ega ekanligi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli bolalarning manfaatlarini himoya qilish, ularning erkin va barkamol voyaga yetishini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida ham bolalar huquqlarini ta'minlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mamlakatimiz Konstitutsiyasida bolalarning huquq va manfaatlarini davlat himoyasida ekanligi belgilangan. Mamlakatimiz Konstitutsiyasida bolalarning huquq va manfaatlarini davlat himoyasida ekanligi belgilangan. Bundan tashqari, "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun hamda xalqaro huquqiy hujjatlar asosida bolalarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash tizimi shakllantirilgan.

Bolalar huquqi inson huquqlarining ajralmas qismi bo'lib, unda bolaning yashash, ta'lim olish, sog'liqni saqlash, dam olish, erkin fikr bildirish va himoyalani kabi asosiy

huquqlari mujassamdir. Ushbu huquqlarni amalda ta'minlash esa jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sanaladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Bolalar huquqlarini o'rganish va ularni himoya qilish masalalari ko'plab xalqaro va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Xususan, bolalar huquqlari bo'yicha asosiy xalqaro hujjat sifatida 1989-yilda qabul qilingan Birlashgan Millatlar Tashkilotining "Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiya"si muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu Konvensiyada bolalarning fuqarolik, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlari belgilab berilgan.

Huquqshunos olimlar bolalar manfaatlarini himoya qilishning huquqiy mexanizmlarini chuqur tahlil qilganlar. Jumladan, bolalarning ijtimoiy himoyasi, oilaviy muhitdagi huquqlari hamda ta'lim olish imkoniyatlari bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilgan. O'zbekistonlik olimlar tomonidan ham yosh avlodning huquqiy madaniyatini shakllantirish, bolalar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish va ularning huquqiy ongini rivojlantirish masalalari tadqiq etilgan.

Shuningdek, pedagog olimlar bolalarga huquqiy tarbiya berishning samarali usullarini ishlab chiqish yuzasidan ilmiy ishlar olib borganlar. Ularning fikriga ko'ra, bolalarga huquqiy bilimlarni yoshligidan singdirish jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

Mazkur maqolani tayyorlash jarayonida tahliliy, qiyosiy-huquqiy va statistik metodlardan foydalanildi. Bolalar huquqlariga oid milliy va xalqaro normativ-huquqiy hujjatlar o'rganildi hamda ularning mazmuni tahlil qilindi. Shuningdek, O'zbekistonda bolalar huquqlarini himoya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar va ularning natijalari umumlashtirildi.

Tadqiqot davomida bolalarning huquqiy himoyasi, ta'lim olish imkoniyatlari va ijtimoiy qo'llab-quvvatlanishi bilan bog'liq ma'lumotlar ilmiy manbalar asosida o'rganildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bolalar huquqlari jamiyat taraqqiyoti va davlat barqarorligining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Har bir bola yashash, ta'lim olish, sog'lom rivojlanish va erkin fikr bildirish huquqiga ega. Ushbu huquqlar xalqaro va milliy qonunchilik asosida kafolatlanadi.

O'zbekistonda bolalar manfaatlarini himoya qilish maqsadida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, maktabgacha ta'lim tizimining kengaytirilishi, inklyuziv ta'lim imkoniyatlarining yaratilishi hamda bolalarning sog'lig'ini saqlashga qaratilgan dasturlar shular jumlasidandir.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bolalarga oid huquqiy bilimlarning yetarli darajada shakllanmaganligi ayrim muammolarni yuzaga keltirmoqda. Ayrim hollarda bolalarning huquqlari buzilishi, zo'ravonlik yoki e'tiborsizlik holatlari uchrab turadi. Shu sababli ota-onalar, pedagoglar va jamiyat vakillarining huquqiy savodxonligini oshirish muhim vazifa hisoblanadi. Shu bilan birga, ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, ayrim oilalarda bolalarning huquqlari haqida yetarli tushunchaning shakllanmaganligi, internet va ijtimoiy tarmoqlardagi salbiy axborotlarning ta'siri, oilaviy zo'ravonlik holatlari bolalar tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayrim hollarda bolalarning mehnatga majbur qilinishi yoki ularning psixologik bosimga duch kelishi holatlari ham uchrab turadi.

O'tkazilgan tahlillar asosida quyidagi natijalarga erishildi:

- bolalar huquqlarini himoya qilish bo'yicha qonunchilik bazasi mustahkamlanmoqda;
- yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirishga qaratilgan tadbirlar soni ortmoqda;
- maktab va oilada huquqiy tarbiya masalalariga e'tibor kuchaymoqda;
- bolalarni ijtimoiy himoya qilish tizimi bosqichma-bosqich takomillashtirilmoqda;
- ta'lim muassasalarida bolalarning erkin fikr bildirishiga imkoniyat yaratilmoqda.

Yosh avlodga huquqiy tarbiya berish orqali ularning qonunlarga hurmat ruhida ulg'ayishi ta'minlanadi. Bu esa kelajakda huquqiy demokratik jamiyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bolalar huquqlarini himoya qilish har bir davlat va jamiyatning muhim vazifalaridan biridir. Bolaning huquq va manfaatlarini ta'minlash orqali

sogʻlom, bilimli va barkamol avlodni voyaga yetkazish mumkin. Oʻzbekistonda bu borada amalga oshirilayotgan islohotlar bolalarning munosib hayot kechirishi va sifatli taʼlim olishini taʼminlashga xizmat qilmoqda.

Kelgusida bolalar huquqlarini yanada mustahkamlash uchun aholining huquqiy madaniyatini oshirish, oilalarda sogʻlom muhit yaratish va taʼlim tizimida huquqiy tarbiyaga alohida eʼtibor qaratish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. “Bola huquqlarining kafolatlari toʻgʻrisida”gi Oʻzbekiston Respublikasi Qonuni.
3. “Taʼlim toʻgʻrisida”gi Oʻzbekiston Respublikasi Qonuni.
4. BMTning “Bola huquqlari toʻgʻrisidagi Konvensiya”si, 1989.
5. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: Adolat, 2020.
6. Islomov Z.M. Inson huquqlari nazariyasi. – Toshkent, 2019.
7. Pedagogika va huquqiy tarbiya boʻyicha ilmiy maqolalar toʻplami. – Toshkent, 2022.